

Problems of creating english textbooks

Sobirjon KODIROV¹, Feruza RAKHMANOVA²

Andijan State University

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

ARTICLE INFO

Article history:

Received May 2021

Received in revised form

20 May 2021

Accepted 15 June 2021

Available online

15 July 2021

ABSTRACT

In the teaching of the English language in schools, following the method of vocabulary, pure literature language in order to achieve mastering and literacy in writing, it is necessary to compare the system of vowels phonemes of two Uzbek and English languages, to be the first step towards the goal of strengthening the initial stage of studying the differences in the pronunciation and writing.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

textbook,
pedagogical and
psychological requirements,
teaching English,
speaking style.

Инглиз тили дарсликларининг яратилишидаги муаммолар

АННОТАЦИЯ

Мактабларда инглиз тили ўқитилишида, сўзлашув услубига амал қилган ҳолда, соф адабий тилни ўзлаштириш ва ёзма саводхонликка эришиш учун икки ўзбек ва инглиз тилининг унли фонемалар тизимини солиштириш, ўзбек тилидан фарқ қилган ҳолда инглиз тилидаги унли фонемаларнинг айтилиши ва ёзилишидаги фарқларни ўрганишнинг дастлабки босқичини мустаҳкам эгаллаш мақсад йўлидаги биринчи қадам бўлмоғи зарур.

Калит сўзлар:

дарслик,
педагогик ва психологик
талаблар,
инглиз тили ўқитилиши,
сўзлашув услуби.

¹ Lecturer, department of Interfaculty foreign languages (social sciences and humanities), Andijan State University, Andijan, Uzbekistan.

² Lecturer, department of Comparative linguistics and theory of translation, National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, Tashkent, Uzbekistan.

Проблемы при создании учебников английского языка

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

учебник,
педагогические и
психологические
требования,
обучение английскому
языку,
разговорный стиль.

При преподавании английского языка в школах, следуя методу лексики, чистого литературного языка, для достижения овладения и грамотности в письменной речи необходимо сравнить систему гласных фонем двух узбекского и английского языков, чтобы сделать первый шаг на пути к цели усиления начального этапа изучения различий в произношении и письменности.

Ўқитувчи ўқувчининг, шахс ва фуқаролик сифатларига педагогик чизгилар қўйиб, мазкур сифатларни баҳолаб (тахминан бўлса-да), у таълим олаётган муассасада ана шу фазилатларни шакллантиришга йўналтирилган тадбирлар ташкил этиши лозим.

Демак, мактабларда инглиз тили ўқитилишида, сўзлашув услубига амал қилган ҳолда, соф адабий тилни ўзлаштириш ва ёзма саводхонлика эришиш учун икки ўзбек ва инглиз тилининг унли фонемалар тизимини солиштириш, ўзбек тилидан фарқ қилган ҳолда инглиз тилидаги унли фонемаларнинг айтилиши ва ёзилишидаги фарқларни ўрганишнинг дастлабки босқичини мустаҳкам эгаллаш мақсад йўлидаги биринчи қадам бўлмоғи зарур. Бу муаммонинг илмий жиҳатдан етарли даражада ишлаб чиқилмаганлиги эса ҳудудимиз мактабларининг 5–9-синфларида инглиз тили фонетикасини она тили материалларига қиёслаб ўргатишдаги долзарб бўлган услубий муаммолари қаторига киради.

Мазкур услубий масаларни ҳал этишда, биринчи навбатда, қуйидаги вазифаларнинг ечимини излаш керак бўлади:

- умумий ўрта таълим муассасаларида инглиз тилини ўқитиш учун чоп этилаётган дарслик ва дастурларнинг ҳозирги аҳволини таҳлил қилиш;
- ёшларга инглиз тилини ўргатишнинг педагогик ҳамда психологик хусусиятларини аниқлаш ва ёритиш;
- инглиз тилини ўқитишда интерфаол ҳамда инновацион усуллардан фойдаланиш технологиясини ишлаб чиқиши ташкил қилиш.

Бундан келиб чиқиб, чет тили дарсларини такомиллаштиришга қаратилган манбаларни таҳлил қилишга киришар эканмиз, авваламбор, услубий жараёнларнинг дарс ва машғулотларда тутган ўрнини ўрганиб чиқишимиз ниҳоятда муҳимдир.

Аввало, тил ўргатиш машғулотларида ўқувчиларнинг тил ўрганишга бўлган шахсий қизиқишлигини педагогик нуқтаи назардан ўрганиш дарожалари таҳлил қилинди. Ўқувчиларнинг ўз фаолиятлари давомида тил ўзлаштириш ва ундан фойдаланишга бўлган муносабатлари, чет тилини ўрганиш жараёнига берган баҳолари ўрганилди.

Тажриба жараёнида “Чет тилини ўрганишда дарсликларнинг роли”, “Тил маданияти ва анъаналар” ва “Инглиз тилининг жаҳон цивилизациясидаги ўрни” каби мавзуларда ўқитувчилар иштирокида (ёрдамида) ўқувчилар билан давра сұхбатлари ўтказилди.

Фарона вилояти Ўзбекистон туманидаги 65-сон умумий ўрта таълим муассасаси ўқувчиларида инглиз тилини ўрганиш ва ўзлаштириш самараларини аниқлаш мақсадида респондентларга қуйидаги саволлар тарқатилди ва жавоблар олинди:

1-жадвал

Умумий ўрта таълим муассасалари ўқувчиларида инглиз тилини ўрганиш ва ўзлаштириш самараларини аниқлаш сифати (9-синф ўқувчилари иштирокида)

№	Инглиз тилини ўрганишга бўлган қизиқиши аниқлашга қаратилган саволлар	Тажриба гуруҳи сони – 31 нафар		Назорат гуруҳи сони – 27 нафар	
		ижобий	салбий	ижобий	салбий
1.	Инглиз тилини ўрганишда унинг тарихий омил-ларини ўрганиш зарурми?	22	9	26	1
2.	Инглиз тилини ўрганишда дарсликнинг ўрнини қандай баҳолайсиз?	29	2	27	0
3.	Инглиз тилини ўрганишда замонавий усулларнинг зарурати борми?	23	8	19	8
4.	Инглиз тилини ўрганиш масалаларига, умуман, чет эл халқлари тилини ўрганишга муносабатингиз?	27	4	26	1

Жадвалда келтирилган кўрсаткичлардан, назорат гуруҳи аъзоларининг ижобий жавоблари тажриба гуруҳи аъзоларига қараганда юқори эканлиги кўриниб турибди. Бунинг сабаби назорат гуруҳларида олиб борилган тадбирларнинг самараси билан изоҳланади.

Шунингдек, биз ўқувчиларнинг инглиз тили бўйича билимларини ўрганиш мақсадида экспериментлар ўтказдик. Тажриба-синов ишларини ташкил этиш икки йўналишда олиб борилди:

1. Ўқувчининг инглиз тили тарихи ҳақидаги тасаввури ва уларнинг замонавий инглиз тили ҳақидаги тасаввурларига берган баҳолари солиштирилган ҳолда ўрганилди;

2. Ўқувчиларнинг инглиз тилини ўрганишда дарслик асосида қайси шеърий ва насрый асарларни пухта ўзлаштирганликлари таҳлил этилди.

Мазкур икки йўналиш ўртасидаги фарқ қўйидагича бўлди:

Тажриба гуруҳида иштирок этган 31 нафар ўқувчидан инглиз тили тарихи ҳақидаги билимлар зарур, деб – 22 нафари;

- замонавий инглиз тили ҳақидаги билимлар ҳам зарур, деб – 26 нафари;
- инглиз тилини ўрганишда дарсликдаги назмий асарларни пухта ўзлаштирганмиз, деб – 7 нафари;

- инглиз тилини ўрганишда дарсликдаги насрый асарларни пухта ўзлаштирганмиз, деб – 19 нафари эътироф этдилар.

Тажриба жараёнида ўқитувчилар ўртасида ҳам сўров ташкил этилиб, уларнинг ўқувчиларда инглиз тилини билиш жараёнини дарсдан ташқари тадбирларни ташкил этишдаги шахсий ҳиссалари, шунингдек, муҳим аҳамиятга эга бўлган замонавий педагогик технологиялардан фойдаланиш усуллари хусусидаги фикрлари аниқланди. Ўқитувчилар учун қўйидаги мазмунда саволнома тузилди:

1. Инглиз тилини самарали ўзлаштириш учун синфдан ташқари тадбирлар зарур деб биласизми ?

2. Ўқитувчи сифатида дарсдан ташқари тил ўрганишга қаратилган тадбирларни ташкил этишда неча марта ташаббус қўрсатгансиз ?

3. Инглиз тилини яхши ўзлаштиришлари учун ўқувчиларга Англия, Америка ва бошқа (инглиз тилида сўзлашувчи) халқлар анъаналари, маданияти тўғрисида тушунчалар берасизми?

4. Инглиз тилини ўқитишда замонавий педагогик технологиялардан фойда-

ланиш жараёнига неча баҳо қўйган бўлар эдингиз?

5. Инглиз тилини ўқитиши жараёнида неча бор замонавий инновацион педагогик технологиялардан фойдалангансиз?

Ушбу саволлар турли таълим муассасаларида фаолият кўрсатаётган 9 нафар инглиз тили фани ўқитувчилари га берилди. Улар томонидан барча саволларга фақат ижобий жавоб қилинган. Ўқитувчилар саволларга ёки юзаки қарашган ёки саволлардан кўзланган илмий мақсадни тўлиқ тушуна олишмаган. Жавоблар ижобий бўлганлиги учун уларни ортиқча изоҳлаш ёки статистик таҳлил қилишга ҳожат йўқлигини эътироф этиб қўя қолишдан бошқа чорамиз йўқ.

Тажриба-синов ишлари жараёнида аъло, яхши, ўрта, қониқарли ўқийдиган ўқувчилар орасида билим сифатининг таҳлили ўтказилди. Бунинг учун билим сифатини кўрсатувчи саволлар 17 нафар ўқувчига (1 та синфда) тарқатилиб, улардан ёзма равища жавоб қайтариш сўралди.

Олинган жавобларнинг саволларга мос тушиш даражаси қуйидаги дифференциал формула асосида, яъни билим самарасига оид берилган саволларга жавобларнинг тўғри келиши (билими энг камиди “қониқарли” деб баҳоланган ўқувчилар ўртасида) асосида аниқланди:

$$D = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n d^2 (x_i - y_i)}$$

D – дифференциал формула (билим самарасига оид берилган саволларга жавобларнинг тўғри келиши);

d – тўғри ва аниқ жавоблар сони (тажрибада 7 нафар);

x – тўғри ва ноаниқ жавоблар сони (тажрибада 5 нафар);

y – нотўғри ва ноаниқ жавоблар сони (тажрибада 3 нафар).

Демак, 17% ўқувчининг билими тажриба жараёнида қониқарсиз бўлиб чиқди. Ушбу ҳолат юзасидан, 3 нафар ўқувчининг дарсларда олган билимлари ўқитувчи томонидан анча юқори ёки нотўғри баҳоланиб борган деган холосага келдик. Бу хусусда фан ўқитувчисига тегишли услубий кўрсатмалар берилди.

Ушбуга қўшимча равища ҳар бир параметр бўйича ўқувчилар баҳоларининг ўртача даражаси аниқланди. Шундан кейин саволнома билим кўрсаткичлари салбий бўлган ўқувчиларга тарқатилди. Жавоблар дифференциал формула асосида аниқланган билими ижобий деб баҳоланган ўқувчиларнинг жавоблари билан солиширилди. Натижада, иккала гурӯҳ (аълочи-қониқарли ҳамда қониқарсиз билимга эга ўқувчилар) кўрсаткичлари аксарият ҳолларда ўхшашлиги намоён бўлди. Бу ўхшашликнинг боиси уларнинг бир синфда ўқиши ва бир фан йўналишида тайёрланиши Билан изоҳланиши мумкин, деб ҳисобланди. Лекин айнан бир хил кўрсаткичлар икки тоифа ўқувчиларнинг идроки орасида фарқ борлигини кўрсатди. Улар қуйидагилардир:

– аълочи ўқувчиларнинг бошқа ўқувчиларга қараганда тил ўрганишга кўпроқ қизиқишилари;

– ўқувчилар билими орасидаги фарқ ва бошқалар.

Мазкур ишларни ташкил этишда ўқувчилар билимлари орасидаги фарқни ўқитувчи ижобий тарзда шакллантириши мумкинлиги исботланди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Жалолов Ж.Ж. Инглиз тили ўқитиш қиёсий методикаси. – Тошкент: ТДПУ, 2003(и последующие издания). – Б. 10.
2. Жалолов Ж.Ж. Тил таълимида методик компрессия ва турли интерференциялар хақида // Хорижий тилларни ўқитиш методикаси ва замонавий тилшуносликнинг долзарб муаммолари. – Андижон: АнДУ, 2017. – Б. 8-12.
3. Юсупов У.К. Теоретические основы сопоставительной лингвистики. – Ташкент: Фан, 2007. – С. 125.
4. Weinreich U. Languages in contact. Findings and Problems. – New York: Publications of the Linguistic Circle of New York. I. 1953. Sixth Printing. The Hague – Paris 1968.
5. Ellis, Rod. Understanding second language acquisition. 1986. – Oxford: Oxford University Press.